

Sentupada da minoritads a Bratislava

DA LETA ARPAGAU

■ **La jamna dils 8 dad october ha in ulterior seminari da minoritads, che vegn organisaus quater gadas ad onn entras la YEN, giu liug. Era quella gada ha ina gruppa da Romontschs saviu esser dalla partida, numnadamein a Bratislava ella Slovachia. Leta Arpagaus, ina dallas participontas, rapporta dil viadi.** El-las vacanzas d'atun vargadas hai jeu astgau far part per l'emprema gada ad ina sentupada da minoritads. Senza gronda presavida sun jeu semessa sin quei viadi ensemen cun dus auters commembers dalla GiuRu.

Suenter in viadi d'enzacontas uras cul tren da notg e cun auto essan nus arrivai il suentermezdi a Bratislava el hotel Viktor, che sesanfla empau naven dil center. Igl ei stau fetg impressiunont da veser aschi ina massa giuvenils interessai da biebein 15 minoritads sin in munt plein euforia ed energia. Biars s'enconuschevan gia ed havevan in narr plascher da puspei veser. Sper daquels ch'eran gia in per gadas ad aschia ina sentupada ha ei era dau tals sco jeu, ch'eran l'emprema gada dalla partida e che han stuiu s'orientar gl'empem ed empruar da vegnir el discurs cun outra, nova gliud. Quei ei buca stau diltut aschi sempel, denton cul temps ei quei iu adina pli e pli tschunsch.

La proxima damaun, il mardis, ha il program entschiet cun ina pintga excursiun el museum dalla cultura dils «Karpantendeutsche», la minoritad che nus havein visitau. Leu essan nus vegni beneventau uffizialmein cun paun e sal ed era in referat davart quella minoritad tudestga, ch'ei denter auter ina da 13 minoritads en tut ella Slovachia. Beingleiti eis ei stau da turnar ed entscheiver culs workshops. Nus essan vegni repartgi en duas differentas gruppas. En ina da quellas eran quels ch'eran gia stai ad in seminar e che han per part ina funcziun pli speciala, sco p. ex. ils «minority messengers». Igl ei tals che van a visitar autras minoritads e che rimnan impurtontas datas per la giuventetgna dallas minoritads davart il lungatg, l'educaziun, ils dretgs ni era la participaziun dils giuvenils, per suenter analizar, filtrar e resumar quellas informaziuns. En l'otra gruppa eran ils «Newbies», ils novs. En mia gruppa havein nus discussiunau davart differentas caussas sco p. ex. tgei sorts minoritads ch'ei dat,

tgei ch'ina minoritad ei, davart ils dretgs ed era presentau nossas atgnas minoritads che han fatg part. Jeu hai duvrau in detg mument per s'endisar all'atmosfera, d'insumma realisar per tgei ch'igl ei iu e da tuchegiar tut quellas informaziuns. En mintga cass sun jeu stada leda, cura che nus havein saviu ir a tscheina e «Iuftegiar» il tgau. Suenter tscheina era ei organisau ina sera dalla KDJ, «Karpantendeutsche Jugend». Sper in referat havein nus saltau, tschintschau e giu ina sera fetg divertenta.

Il proxim gi ei puspei staus emplenius cun workshops. La sera ei denton stada ina speciala. Quella sera ei stau igl «exchange market». Quei munta che mintga minoritad ei stada supplicada da prender al seminari las specialitads da lur regiun sco era taccaders ed uorden da reclama da lur organisaziun e presentat quei uorden sin ina meisa el zuler. Suenter che mintgin ha giu detg enqual plaid eis ei stau temps d'empruar tut quellas specialitads. Igl ei propi stau ina legra sera.

Gievgia ei stau gi d'excursiun el marcau da Bratislava. Nus havein da niev visitau il museum e silsuenter in casti. In um ha fatg cun nus ina tura tras il marcau e raquintau ina massa interessantas caussas.

Interessantas caussas ha era ina dunna raquintau la sera, cura che nus havein visitau in tschalèr da vin e tschenau leu. Nus havein giu la pussevialdad d'empruar enqual vin e la sera ei stada puspei fetg delectonta. Venderdis ei puspei gi da luvrar fetg streg per il tgau, cunzun suenter ina tala sera. Deplorablamein han las spisas era buca susteniu fetg la situaziun. Ins ha giu il sentiment ch'ils cuschiniers enconuschien negin sal ed era negin peiver. Denton ei quei spert stau emblidau. Era la sonda ei stau in gi da luvrar. Quei gi havein nus plitost mirau anavos silla jamna, discurrei davart il schabegiau e sepreparau sil prender cumiau il proxim gi. Ins ha propi anflau novs amitgs e novas amitgas, cun quals ins havess bugen aunc passentau empau temps ensemen. Il temps era denton limitaus. Nus havein tschenau comunablamein e silsuenter visitau tuts ensemen sco finiziun ina fiasta sin in bastiment sil Danubi che flessegia tras Bratislava. Jeu hai gaudiu fetg il temps en quei seminari ed igl ei buca stau aschi sempel da prender cumiau da tuts la proxima damaun. Denton, tgisà, forsà, en-taupel jeu in ni l'auter el futur.

«L'unica costante ella veta ei la midada, ni buc?»

CUN CARIN CADUFF HA
FLAVIA HOBI DISCURRIU

■ **«L'unica costante ella veta ei la midada, ni buc?», di Carin. E pli ditg ch'jeu patratgel suenter vid quei, pli fetg che quei proverbii da Heraklit plai a mi. Carin Caduff ha 30 onns ed ei carschida si a Vattiz ella Val Lumnezia.** Suenter in'onn dad au-pair en Svizra franzosa, in emprendissadi sco commercianta ella bransch da baghegiar, dimoras egl'exteriur – eis ella la fin finala set-schentada ella bransch sociala. Ella lavura dapi 10 onns sco pedagoga sociala. Lentschatta cun giuvenils e dapi entgins onns cun carschi cun differents impediments. Sper siu mistregn scriva Carin «Impuls dal di» per RTR, poesias e historias cuortas. Era fotografar s'auda tier ina da sias pissiuns. Sche Carin ei inagada gest buc creativa gauda ella dad esser ella natira, leger ed ir ad occurrenzas culturals.

Carin, sas ti aunc seregiardar cu ti has entschiet a sentir tiu plascher per il scriver ni il fotografar?

Carin Caduff: Il desideri da vuler metter a scret eveniments, sentiments e patratgs era gia baul avon maun. Aschia ch'jeu hai relativamein baul entschiet a scriver diari. Quei vai jeu fatg sur onns. Surtut ella pubertad deva ei bia material, sur dil qual ei valeva da rapportar.

Pli tard, cun 16 onns hai jeu lu ent-schiet a scriver poesias. Da quei temps erel jeu en Svizra franzosa, erel bia persula e schevel encrescher bravamein. Il scriver era per mei in bien ventil d'exprimer mes sentiments e patratgs. E per l'otra erel jeu fetg ispirada dalla lirica da Jim Morrison.

Tgei impurtonza ha igl esser creativ per tei, era en connex cun las autras parts dalla veta?

En connex cun mia lavur vai jeu il sentiment ch'il scriver ei in bien cunterpol. Duront il luvrar semovel jeu plitost egl'«odado», quei vul gi – jeu mettel il focus silla persunas ch'jeu accumpognel el mintgagi. E sch'jeu scrivel sundel jeu diltut tier mei. Il scriver ei per mei quasi la comunicaziun cun memezza.

Nua anfla ti l'inspiraziun, ni co sviluppeschas ti las ideas per tes texts?

Pil pli vegn l'inspiraziun da figuras/persunas ch'jeu entaupel el mintgagi. Il casier el Migros, il um vegl che sesa sin baun avon casa, igl affon che cuora suenter a las muettas ni persunas ord miu contuorn. Entuorn quellas figuras em-

FOTO F. HOBI

provel jeu lu da baghegiar si ina historia, ina realitad – in pign mund enzugli-aus en ina historia cuorta.

Sch'jeu scrivel lirica lu eisi pil pli in ventil per mias emozions e patratgs – forsà empau pli persunal che prosa.

Sper il scriver fotografeschas ti era. Tgei fascinescha tei vid il fotografar, datti motivs che ti prefereschas specialmein?

Il fotografar ei il davos temps vegnius empau a la cuorta, deplorablamein. Il bi vid il fotografar ei per mei ch'ins sa quasi schelar en in mument a moda visuala.

Motivs preferi datti atgnamein buc ex-num. Mo jeu crei che la glisch e siu effect sin nies intern ei schon enzatgei che fascinescha mei. Quei sa esser la differenta glisch duront il gi – mo era dallas stagiuns. Per exempel la glisch migeivla d'ina sera d'unviern ch'enzuglia la cuntrada en in vel lom.

Ils motivs varieschan tut tenor nua ch'jeu sun – en in marcau fotografesch'jeu autras caussas che silla tiara. Mo exact quei ei era igl interessant vid-lunder.

Has ti projects planisai ni giavischs per il futur tgei che pertucca il scriver, il fotografar, igl esser creativ?

Pertucont il scriver, fuss ei segir bi da publicar in cudisch. In cudisch cun historias cuortas e lirica per romontsch – cun translaziun tudestga... E tgisà, forsà anflans gie era ina u l'otra foto siu plaz en quei cudisch.

Forsà aunc sco davos: Ti habiteschas gia biars onns en in contuorn tudestg. Co vivas ti il romontsch ella Bassa, auter che tras il scriver?

Forsà entras ch'jeu sun cunschienta da mi'identitad romontscha?! Entras patertergar e semiar per romontsch, discuerer cun amitgs, nezegiar las medias romontschas, tedlar musica romontscha, leger per romontsch. Mo enzaco va ei sco da sez, era sch'jeu sun gia biars onns giu ella Bassa – probabel ein las ragischs profundas avunda (ri).

Ensemen cun la Kulturstätte organischescha Carin Caduff adina puspei events el center da cultura Tommasini a Lenzburg. Leu haveva ella gia beneventau Romontschas e Romontschs. Per tgi che ha gust da visitar ina dalla proximas occurrenzas, sa dar in sguard silla pagina da facebook dil Tommasini a Lenzburg.

La delegaziun dalla GiuRu a Bratislava: Asa, Maurus e Leta.

FOTO L. ARPAGAU

Ed inua resta l'identited rumauntscha?

■ «Gni a guardar ils rumauntschs, quels sun speziels!»

Tuot las reclamas blagan cull'identited rumauntscha, ed a sun pelpü eir auncha duos noms rumauntschs! Ma scha'ls turists rivan alura, aviant paja cher ed insalo pel bigliett «ir a vaira ils rumauntschs», inua es noss'identited alura? Scha's ho furtüna esa al cumainzamaint

da cumün üna tevla cun sü «bainvgnieus», ma dapiü lura neir.

Plauin as struoza ch'el tudasch scu üna malatia da süsom fin giosom nossa – pera uschè ameda – val. Uschè ameda scu nossa lingua, chi najainta plauin plau-net aint il tudaisch. Ed üngün nu fö ün-guotta.

Gianna Salzgeber